

Některé aktuální otázky rozvoje naší společnosti a marxisticko-leninská sociologie*

JOZEF HRABINA

Sociologický ústav SAV, Bratislava

Socialistická společnost je první společností, která nejen umožňuje, ale pro svůj růst a rozvoj přímo vyžaduje vědecké řízení celého společenského procesu, právě tak jako uvědomělost všech členů společnosti jako tvůrců a vládců svých společenských vztahů. Sociální systém, v němž se zákonitě a objektivně prosazuje společenský pokrok, je socialismus, bytostně spjatý s bouřlivým rozvojem společenských věd — a tedy i s rozvojem marxisticko-leninské sociologie — které mají kvalitativně nový podíl na celém společenském pokroku. To znamená, že sociologie získává v socialistické společnosti všestranné pole působení, což je v souladu s cíli společenského řízení, tj. marxisticko-leninské strany a socialistického státu. Na druhé straně marxisticko-leninská sociologie, vycházejíc z poznání objektivních zákonů rozvoje společnosti, zakládá svoji aktivitu na usneseních strany a na objektivních potřebách dělnické třídy. Toto je její třídní povinnost, k níž se hlásíme. Soudruh Vasil Biľak na zasedání ÚV KSČ v říjnu 1972 řekl: „Pravicově oportunistické a revizionistické síly můžeme úplně porazit jen na základě důsledné obhajoby marxismu-leninismu, ve vnitřním boji za jeho čistotu, neustálým rozvíjením a uplatňováním naší vědecké teorie.“ Jiné stanovisko, stanovisko tzv. čistých vědců nebo nestranných pozorovatelů, kteří stojí nad společenským děním a prohlašují analýzu společenského dění za jakýsi druh vědeckého cíle sama o sobě, je buď sebeklamem, nebo klamáním druhých za účelem utajení skutečného zájmu.

Základním teoretickým i praktickým problémem je otázka angažovanosti sociologie. Neznám neangažovanou sociologii či neangažovaného sociologa. To vyplývá z objektivní nutnosti. Jde však o jiný problém. Protože sociolog se musí angažovat a je angažován, musí si bezpodmínečně uvě-

domit, na které straně stojí — zda svou činností slouží socialismu a politickému pokroku, zda svou prací pomáhá uskutečňovat nejkrásnější ideál lidstva, či zda slouží konzervativním, restauračním a reakčním silám společnosti. S tím se musí každý vyrovnat ve svém svědomí. Marxistický sociolog se jasně a zřetelně angažuje. Vystupuje jako aktivní element boje za výstavbu a rozvoj socialistické společnosti a současně jako aktivní element boje proti historicky přežilému kapitalistickému společenskému systému. Jiné cesty pro marxistického sociologa není. Tento úkol není jen jeho povinností, ale přirozenou potřebou vyplývající z jeho třídní mravnosti. Musí mu věnovat celý svůj intelekt a rozumový potenciál. V tomto smyslu by krédem marxistického sociologa-komunisty měla být slova Klementa Gottwalda: „Stačí mi vědomí, že já, bezvýznamný, bezejmenný pracovník jsem pomáhal budovat onu velkolepou budovu Pravdy, kterou lidstvo od pravěků staví. A každý kámen, který jsem dopomohl svou prací dopravit k této stavbě, je nesmrtelný... Snažím se, aby morální cit ve mně nařizoval prostě ‚musíš‘, vykonal jsi to dobře, byla to pouhá tvoje povinnost. Nic víc, žádná zásluha, nic. A když v dnešní době jedině komunismus vážně chce a může prosadit tyto principy do života ve velkém, proto jsem komunistou.“¹

Všichni dobře víme, že naše cesta k tomu, co jsme již dosáhli, nebyla lehká a přímočará. Byla naplněna bojem — často dost těžkým — proti infiltraci socialismu cizích prvků. Všichni dobře víme, že rozvoj sociologie a jejích speciálních disciplín znamenal u nás v uplynulém období prudký vzestup, jenž i při nesporných kladech, na něž můžeme být hrdi, měl určité nedostatky. Tyto nedostatky naší práce umožnily v konečných důsledcích aktivizaci pravicově oportunistické platformy, která

* Referát přednesený 11. dubna 1973 na celostátním semináři komunistů-pracovníků v oblasti filosofie a sociologie v Solenicích.

¹ Ročenka slovenskej chudoby. I, 1923, s. 117—122. Cit. z Nového slova č. 11/1973.

chtěla ze sociologie udělat tribunu pro šíření a propagaci socialismu nepřátelských záměrů a cílů.

Podrobná analýza nedostatků není v tomto krátkém příspěvku možná. Přesto však se nemůžeme alespoň v hrubých rysech nezmnít o některých příčinách zmíněného procesu, které považujeme za podstatné.

Za hlavní příčinu považujeme nedostačnou teoretickou přípravu některých sociologů, či lépe řečeno, takzvaných sociologů. Ti buď zapomněli, nebo záměrně nechtěli vědět, že není a nemůže být marxistické sociologie mimo historický materialismus či vědecký komunismus nebo nad nimi, že marxisticko-leninská sociologie je integrální součástí marxismu-leninismu a je ve velmi těsných a komplementárních vztazích k ostatním speciálním společenskovo vědním disciplínám. Jako by se za to styděli. Styděli se za vžitou terminologii marxistických věd a přebírali různé pojmy a kategorie buržoazní sociologie, aniž by je podrobili gnoseologické, sémantické a ideologické kritice. Stačí, když si prolistujeme různé publikace a časopisy z té doby. Každému musí být hned na první pohled patrné, že šlo téměř o závody v přejímání takových pojmů. Přitom si mnozí autoři ani neuvědomovali, že přejímané pojmy nejsou jednoznačně používány a interpretovány ani v pracích, z nichž jsou přejímány. V tomto směru dominovaly hlavně kategorie a pojmy současného francouzského strukturalismu, rozpracovaného Lévi-Straussem, a kategorie a pojmy strukturní funkcionální teorie, reprezentované T. Parsonsem, R. K. Mertonem, M. Lévy a dalšími. To se nutně projevilo ve světónázorové a ideologické nedůslednosti některých našich sociologů a v jejich přechodu na pozice marxismu nepřátelské, na pozice pozitivismu, popřípadě neopozitivismu a empirismu, či konečně — a to snad nejčastěji — na pozice jakéhosi zmateného konglomerátu marxistických a marxismu cizích prvků. Je samozřejmé, že s rozvojem vědy a hromaděním nových poznatků se mění i terminologie jednotlivých vědních disciplín. Je to objektivní proces, proti němuž nemůžeme a ani nebudeme nic namítat. Nesmí to však být na úkor podstaty, na úkor základních principů marxismu-leninismu. Sotva můžeme souhlasit s tím, když ještě v roce 1972 vyjde publikace, v níž autor nerozebírá problematiku fungování společenské-

ho systému z třídního a politického hlediska. Společenský systém není možné definovat v pojmech psychologických — či v nejlepším případě sociálně psychologických — jako „soustavu společenských pozic a z nich vyplývajících rolí“. V takové definici se úplně ztrácí ekonomická a materiálně technická podmíněnost všech společenských pozic, postojů, názorů a rolí. Právě tak není možné souhlasit s tvrzením, že problému fungování společenského systému věnovali pozornost zejména západní sociologové a teprve v poslední době i marxističtí sociologové.

Gnoseologické omezení vyplývající z pronikání funkcionalistických tendencí spočívalo v tom, že zkoumané jevy nebyly nazírány, interpretovány a hodnoceny z historického hlediska, z hlediska obecných i specifických zákonů dějinného vývoje. Ochaboval zájem o poznání geneze jevů, a tím se snižovala schopnost objektivně hodnotit jevy vzhledem k jejich současnému společenskému zařazení a možnostem dalšího pohybu. Jednostranné vyzdvihování funkčního hlediska, doprovázené invazí strukturní funkcionalistické pojmového aparátu a absolutizací dotazníkových výzkumných technik, odsouvalo a odsouvá do pozadí problémy důležité z hlediska usměrňování společenských procesů ve smyslu základních cílů politiky KSČ a dělnické třídy, proplétá se s objektivistickými tendencemi a podporuje vzrůst subjektivismu a metodologického voluntarismu. Hlavním gnoseologickým kořenem uvedených nedostatků bylo podceňování marxistické dialektické teorie a metody, sklon k eklekticismu a jednostrannosti, porušování principu komplexnosti při využívání teoretického dědictví klasiků marxismu-leninismu, vytrhování jedné formulací a obcházení druhých, neúplné vědomosti o dějinách socialismu a dělnického hnutí vůbec a o dějinách socialistické revoluce v podmínkách Československa zvláště.

V poslední době jsou vydávány a ještě budou vydávány další analýzy a kritiky těchto směrů z marxistických pozic. Aby nedošlo k nedorozumění, je třeba uvést, že strukturalismus a funkcionalismus jako určité směry buržoazní společenské vědy nemůžeme ztotožňovat se strukturním a funkcionálním přístupem jako složkou vědecké metodologie, která se kombinuje s dalšími přístupy — genetickým, historic-

kým atd. Strukturně funkcionální metoda často umožňuje poznání celku analýzou jeho funkcí, vlastností, složení, struktury a výstavby. Svůj poznávací smysl si však zachovává *jen tehdy*, je-li jako dílčí složka začleněna do celku dialektické metody.

Marx a Engels jako první aplikovali pojem struktury při analýze společenského života. Marx zkoumal společnost jako souhrn společenských vztahů. Nechápal ekonomickou strukturu jako sumu materiálních elementů výroby a výměny, ale jako vzájemnou souvislost výrobních vztahů. Základní teze jeho teorie zní: Souhrn těchto výrobních vztahů tvoří ekonomickou strukturu společnosti.

Kromě teoretické nepřipravenosti velké části našich sociologů byla pramenem chyb skutečnost, že se v šedesátých letech podceňoval stupeň dosažené třídní jednoty ve struktuře společnosti, nedoceňovaly se síly a možnosti poraženého, ale ještě ne zcela zlikvidovaného třídního protivníka a podceňovalo se pronikání buržoazní ideologie. Jen tak se mohlo stát, že v r. 1966 byly ve sborníku *Sociální struktura socialistické společnosti* publikovány i některé příspěvky, které už signalizovaly pokusy o základní korekturu naší sociálně třídní struktury, což se plně projevilo v krizovém období v letech 1968–1969 publikováním práce *Československá společnost*.

Z praktickopolitického hlediska vedly nesprávné závěry výzkumů sociální struktury ze šedesátých let k závěrům, že vítězství socialistických výrobních poměrů v ČSSR vedlo k „sociálnímu uspořádání nového typu, ne už v pravém slova smyslu třídnímu“.²

Integrace ve struktuře společnosti dospěla pry už tak daleko, že „neexistují třídy, které jsou nositeli antagonistických vztahů. V důsledku toho přestává být třídní boj uvnitř socialistických zemí základní hybnou silou rozvoje společnosti.“³ Nikde se neobjevila zmínka o tom, že změna vlastnictví je jen jednou, i když rozhodující stránkou třídního přesunu, že třídy však existují ještě po určitou dobu dále, přestože byly zbaveny soukromého vlastnictví. Vycházelo se z domněnky, že třída, která byla zbavena moci a majetku, okamžitě zmizela ze společenské reality. Jaksi se nebralo na vědomí, že likvidace vykořisťování člo-

věka člověkem, odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků a vytvoření socialistických výrobních vztahů neznamená, že dochází k úplné likvidaci třídního boje a společenských tříd vůbec a že společnost se okamžitě stává jakousi nediferencovanou masou pracujících. Lenin upozorňoval na mnohostrannost třídního boje a spojoval existenci tříd s celým přechodným obdobím mezi kapitalismem a komunismem. Jaksi se nebralo na vědomí, že klasikové marxismu-leninismu chápali třídy komplexně jako skupiny primárně zakotvené v ekonomických vlastnických poměrech, avšak projevující se také v politických institucích, právě tak jako v ideologii.

Praktickým důsledkem těchto přístupů bylo, že při posuzování otázek sociální struktury se aktivizovala pravicově oportunistická platforma, již se podařilo rozšířit názor, že místo třídního boje nastoupilo všeobecné úsilí socialistické společnosti, která „zápasí s konzervativními silami, které se ji snaží vrátit zpět do podmínek přechodného období, do podmínek třídní antagonistické diferenciace, třídního boje“.⁴

K teoretickým deformacím v oblasti sociologie, jež vedly k deformacím v politické praxi, patří koncepce o pluralitním politickém systému, o státu, který přestává plnit třídní funkci, nahrazení kategorie socialistického vlastnictví mlhavým pojmem podnikové samosprávy apod.

I po politickém rozbití pravicového oportunismu a revizionismu a po provedených analýzách ve společenských vědách by bylo nesprávné podceňovat vlivy poražených třídních sil v teoretické a ideologické oblasti. Pokud pak jde o nedostatky ve výzkumné činnosti, nevyrůstají pouze ze sociálních a gnoseologických kořenů, ale i z metodologické nepřipravenosti z hlediska základních teoretických postulatů marxismu-leninismu.

Konsolidační proces a s ním spojená práce na analýze socialistické vědy v Československu neprobíhaly hladce, probíhaly a probíhají v podmínkách ostrého teoretického a ideologického boje, podporovaného zahraničními exponenty a emigranty.

* * *

² *Sociální struktura socialistické společnosti*. Praha 1966, s. 14.

³ Citovaná práce, s. 111.

⁴ Citovaná práce, s. 111.

V centru pozornosti československých sociologů je význam obecných zákonitostí nové společensko-ekonomické formace a jejich konkrétních projevů v různých stránkách života socialistické společnosti. Zatímco předcházející společnosti byly výsledkem živelného vývoje, socialistická společnost se nevyvíjí živelně, ale v důsledku cílevědomé činnosti marxisticko-leninské strany a uvědomělé revoluční činnosti mas. Zvláštností naší epochy je narůstání úlohy lidových mas, zvyšování jejich uvědomělosti a aktivity.

V souvislosti s nahrazením soukromého vlastnictví výrobních prostředků společenským socialistickým vlastnictvím se od základu změnila i vzájemné vztahy mezi lidmi, sociálními skupinami a třídami. Změnily se a mění se vztahy mezi dělnickou třídou, rolnictvem a inteligencí, mezi národy a národnostmi. Dochází ke zlepšení podmínek práce, k jejímu ulehčení a ke všestrannému rozvoji osobnosti. Poznatky z výzkumů v SSSR dokazují, že rozvoj výrobních sil cestou všestranného rozvoje vědeckotechnické revoluce je rozhodující základnou pozitivních změn v sociálně třídní struktuře socialistické společnosti a povede k novým úspěchům a k překonání sociálně třídních rozdílů, rozdílů mezi městem a vesnicí a mezi fyzickou a duševní prací.

Je třeba vidět, že v závislosti na stupni dalšího rozvoje materiálně technické základny bude v podmínkách socialismu neustále vzrůstat podíl dělnické třídy, bude vzrůstat její vedoucí úloha. Rozvoj vědeckotechnické základny ovlivňuje další změny ve vnitrotřídní struktuře dělnické třídy. Opatření v oblasti růstu vzdělání a kulturně technické úrovně dělníků, zdokonalování forem práce, odměňování práce a zvyšování životní úrovně povede k dalšímu sblížování sociálních skupin, ke stírání sociálních rozdílů mezi nimi a k upevňování dělnické třídy jako vedoucí síly socialistické společnosti. Podíl družstevního rolnictva ve struktuře ekonomicky činného obyvatelstva se bude dále snižovat. V práci družstevního rolníka se budou stále více projevovat a převažovat prvky průmyslové práce. Vzroste sociální vrstva inteligence a v jejím rámci ty skupiny, které budou realizovat tvořivou intelektuální práci.

Předmětem konkrétních sociologických výzkumů, jak to zdůraznilo i ideologické plénum ÚV KSČ, musí být společenské

vztahy člověka a jejich spjatost se společností, studium tříd a kolektivů v jejich vzájemném působení. V centru pozornosti naší sociologické práce musí být i zkoumání člověka, tj. člověka v podniku, v JZD, na stavbě, v kolektivu, ve škole apod. Sociologie má zkoumat různé aspekty činnosti člověka, jeho vědomí a chování, formované vlivem různých faktorů a podmínek, hledat racionální a efektivní cesty řízení sociálních vztahů. To nutně předpokládá všestranný, systematický, konkrétní výzkum celého okruhu problémů spojených s činností člověka, s jeho aktivním postavením ve společnosti i s jeho subjektivními představami, s jeho potřebami i stupněm jejich realizace, s jeho vztahem k různým jevům a procesům života společnosti. Významné místo by měl zaujímat výzkum mládeže a růstu kulturně technické úrovně pracujících. Z hlediska výzkumu sociálně třídní struktury považujeme tyto úkoly za velmi aktuální. Jejich důsledným řešením nejen splníme závěry vytyčené XIV. sjezdem KSČ, ale současně pozitivně přispějeme k přípravě XV. sjezdu KSČ, k přípravě programových dokumentů z hlediska dalšího socialistického vývoje naší společnosti.

I sovětská sociologie si klade za cíl výzkum těchto závažných společenských jevů v podmínkách rozvinutého socialismu. Zdůrazňuje to akademik Fedosejev v práci *Filosofie a komunismus*, která je velmi cenná i pro další marxisticko-leninský rozvoj filosofie a sociologie v Českoslovenku.

Úkoly, které nás čekají v nejbližším období, právě tak jako perspektivní úkoly můžeme rozdělit zhruba do tří problémových okruhů. Především jde o otázku *tvořivého rozpracování marxisticko-leninské sociologické teorie*, o otázky spojené s výzkumem sociální reality a s ideologickou funkcí sociologie; za druhé jde o velmi závažnou otázku *kádrů a jejich výchovy*; za třetí jde o problémový okruh související s *integrací vědeckých poznatků a s koordinací vědy* jednak v rámci našeho státu, jednak v rámci mezinárodní spolupráce.

Pokud jde o *první problémový okruh*, byly na XIV. sjezdu KSČ vytyčeny základní směrnice i pro oblast vědy. Tyto všeobecné směrnice platí přirozeně i pro každý jednotlivý vědecký úsek. Zdůrazněme v této souvislosti některé myšlenky rezoluce XIV. sjezdu KSČ: „V třídně rozděle-

ném světě vystupuje do popředí ideologická funkce vědy. Pro její uplatnění jako nástroje třídního boje je třeba překonat důsledky elitářského pojetí vědy a revizionistické destrukce minulého období. Boj s revizionismem a buržoazními koncepcemi je třeba vést na základě rozvíjení teorie marxismu-leninismu a jednotlivých společenskovědních oborů z ní vycházejících. Prvořadým úkolem proto je formovat marxisticko-leninské síly a zaměřit společenskovědní fond na řešení aktuálních otázek socialistické výstavby.“ Z uvedených myšlenek rezoluce vyplývá, že náročné problémy v oblasti sociologie můžeme řešit jen tehdy, budeme-li pevně stát za politikou KSČ, to znamená ztotožníme-li se s historickým posláním dělnické třídy a tvořivě rozpracujeme teorii a světový názor marxismu-leninismu.

Má-li sociologie jako integrální součást marxisticko-leninských společenských věd plnit ty svoje funkce, které od ní strana, dělnická třída a společnost očekávají, musí nutně rozvíjet teorii a metodologii a zaměřit svoji pozornost na takové výzkumy, které umožní analýzu a poznání zákonitostí rozvoje a fungování společnosti jako celku i jako jednotlivých subsystémů. Teoretický boj proti buržoazní ideologii nemůže zůstat jen v rovině kritiky, ale musí být doplněn *novým poznáním*, poznáním základních zákonitostí, které vysvětlují příčinnou souvislost, jádro a podstatu určitého množství jevů, poznáním vědeckým.

Z hlediska účinné ideologické práce strany v oblasti společenských věd má velký význam správné chápání změn v sociální a třídní struktuře naší společnosti a jejich vlivu na společenské vědomí. Řešení tohoto úkolu klade vysoké nároky na teoretické vědomosti, na správný metodologický přístup i na zvládnutí široké palety problémů v oblasti empirických výzkumů. Nechceme a nemůžeme dopustit, aby se opakovalo to, čeho jsme byli svědky v minulém období. kdy se empirický sociologický výzkum odtrhl od svého filosofického, marxisticko-leninského východiska, místo aby úzkostlivě dbal na organickou jednotu s tímto základem a východiskem. Jsme si vědomi skutečnosti, že i aplikace procedur a technik výzkumu má svoji gnoseologickou a logickou problematiku a že nemůže být odtržena od základních teoretických a metodologických východisek marxismu.

Druhý okruh problémů — problémy kádru a jejich výchovy — se do jisté míry prolíná s prvním okruhem.

Dobová módnost sociologie jako vědy způsobila značný příliv zájemců o vědeckou práci v tomto oboru. Takový zájem by sám o sobě mohl být vítán. Avšak nepodařilo se zvládnout důsledné marxistické profilování těchto lidí. Ti se pak z větší části opírali o západní literaturu, a čerpali-li z naší původní literatury, pak především z prací starých buržoazních sociologů, jako byl J. Král, A. Bláha, A. Štefánek, popřípadě i Masaryk a další.

Nechci zde analyzovat, proč byla západní literatura tak atraktivní pro naše adepty sociologie, že k ní přistupovali zcela nekriticky a často do písmene přejímali to, co i na Západě bylo už překonáno. V tomto směru by bylo třeba provést seriózní rozbor chyb, k nimž došlo. Skutečností však bylo, že se vcelku mechanicky pokračovalo v cestě, kterou jsme po roce 1948 — když se zrušily katedry sociologie (zdůrazňuji: buržoazní sociologie) a zastavila se výuka — přerušili, že se objektivně znovu začínalo tam, kde se přestalo, bez nového, kvalitativně vyššího stupně poznání, bez důsledné kritické analýzy, bez důsledného marxisticko-leninského přístupu. Leninský přístup uplatňovali převážně pouze ti, kteří rostli se stranou už v období boje dělnické třídy s buržoazií. Tito lidé zůstali na marxistických pozicích i v krizovém období 1968—1969.

Výchova mladých, politicky, ideologicky a odborně vyspělých vědeckých pracovníků — sociologů a filosofů — je kardinálním úkolem našeho dalšího postupu. Jde o to, abychom kádrově zajistili řešení důležitých problémů dalšího rozvoje naší společnosti, abychom teoreticky a metodologicky připravili půdu pro početnější mladou generaci filosofů a sociologů tak, aby se jejich činnost mohla plně rozvíjet ve všech odvětvích těchto vědních oborů. Jde o další perspektivní rozvoj sociologie jako vědy na bázi marxismu-leninismu v Československu.

Celý tento problém není však tak jednoduchý, jak se na první pohled jeví. Zdá se, že chyba je už kdesi v našem školském systému, přesněji řečeno, v systému výuky marxistické filosofie, vědeckého komunismu a politické ekonomie, a to nejen z hlediska kvantity, ale i z hlediska kvality.

Pokud jde o vědeckou přípravu aspirantů, bude se týkat fundovaných marxistických sociologů, kteří obstáli ve zkoušce v krizovém období. Vzhledem k tomu, že počet těchto teoreticky fundovaných a marxisticky výrazně profilovaných filosofů a sociologů je relativně malý, měli by se orientovat hlavně na řešení teoreticko-metodologických problémů a na výchovu mladé generace vědeckých pracovníků. Mladí vědecktí pracovníci by měli být už v době své vědecké přípravy vysíláni na dlouhodobé i krátkodobé studijní pobyty na pracoviště v socialistických zemích, zejména v SSSR. V tomto směru by bylo třeba upravit i plány zahraničních styků ČSAV a SAV. Tato forma spolupráce by měla být doplněna pobytem sovětských odborníků na našich pracovištích. Tím bychom prospěli nejen marxisticko-leninskému profilování naší vědní disciplíny, ale i upevnění její druhé, neméně důležité stránky, její internacionalizaci, umožňující formování jednotného postupu proti buržoazní ideologii a teorii.

Třetí okruh problémů souvisí s koordinací vědeckého úsilí.

Úkoly, které stojí před našimi vědními disciplínami jak v oblasti vnitřního rozvoje vědy, tak v oblasti ideologické, jsou nemalé. Můžeme je splnit jen za předpokladu vytvoření dobrých organizačních podmínek umožňujících řídit a koordinovat činnost všech výzkumných a teoretických pracovišť tak, aby jejich úsilí bylo zaměřeno na hlavní problémy naší společenské a politické praxe. Dobrý základ pro tuto koordinaci byl položen sestavením státního plánu badatelského výzkumu a klíčových úkolů. Jde však o to, aby tento organizační rámec plnil svoje poslání jako koordinační instituce. Je třeba vidět, že vzhledem k rozsáhlé problematice a jejímu charakteru je výzkumná kapacita v našich vědních disciplínách v ČSSR velmi malá. Nemůže obsáhnout celou problematiku ani v teoretické oblasti, a tím méně v konkrétních výzkumech. Proto musí být racionálně využita, tj. soustředěna na hlavní problémy naší politické a společenské praxe.

Poznání současné reality vyžaduje uskučtěnění empirických výzkumů jako základu správných opatření v oblasti politické a společenské praxe.

Jde o to, aby koordinace byla schopna učinit přítrž setrvačnosti a dokázala sou-

středit úsilí koordinovaných pracovišť na společenské objednávky obsažené ve státním plánu základního výzkumu. Jedině tak se může zamezit tomu, aby do plánu nebyly zařazeny výzkumy motivované osobními, soukromými zájmy autorů, které neodpovídají celospolečenským zájmům. Bude nutno vytvářet pracovní týmy pro řešení úkolů, na rozdíl od dosavadní praxe, kdy řešení úlohy představuje konglomerát monografií, které se z hlediska požadavků státního plánu badatelského výzkumu nedají zpracovat.

Věřím, že jsme v našich vědeckých disciplínách nastoupili správnou cestu, že ve své činnosti vycházíme z linie vytyčené XIV. sjezdem KSČ a ze zásad zdůrazněných ve zprávě předsednictva ÚV KSČ *O hlavních úkolech ideologické práce po XIV. sjezdu KSČ*. V této zprávě se zdůrazňuje, že síla marxismu-leninismu je nejen ve shrnování a objasňování poznatků o vývoji společnosti, ale především v tom, že na základě pravdivého poznání dává revolučním stranám spolehlivý kompas a návod k činnosti.

Резюме

Грабина И.: К некоторым актуальным вопросам развития нашего общества и марксистско-ленинской социологии

Одной из основных теоретических и практических проблем является вопрос об активном участии социологии в развитии социалистического общества. Марксистско-ленинская социология выступает как активный элемент борьбы за построение и развитие социалистического общества, как активный элемент борьбы против исторически изжитой капиталистической системы.

Основной причиной недостатков предшествующего развития нашей социологии я считаю недостаточную теоретическую подготовку некоторых наших социологов. Нет и не может быть марксистской социологии вне или сверх исторического материализма или научного коммунизма. Марксистская социология является интеграционной частью марксизма-ленинизма, она очень тесными и дополнительными отношениями связана с остальными специальными общественнонаучными дисциплинами.

В этой связи необходимо следить за идейной непоследовательностью некоторых чехословацких социологов и их переходом на позиции, враждебные марксизму, на позиции позитивизма, или же неопозитивизма и эмпиризма, а чаще всего к какому-то бестолковому конгломерату марксистских и чуждых марксизму элементов.

Наши задачи ближайшего периода в грубых чертах представляют три сферы проблем. Такими являются:

— вопросы плодотворной разработки марксистско-ленинской социологической теории. Выполнение этой задачи должно быть связано с исследованием социальной реальности и с последовательной идейной ориентацией

— вопросы дальнейшей подготовки кадров

— вопросы, затрагивающие интеграцию научных сведений и координации науки.

Я убежден, что мы стали на правильный путь. Он выходит из линии и решений XVI съезда КПЧ.

Summary

Hrabina J.: Some Topical Questions concerning the Development of Our Society and Marxist-Leninist Sociology

One of the fundamental theoretical and practical problems is that of the involvement of sociology. Marxist sociology represents an active element in the struggle for building up and developing the socialist society, an active element in the struggle against the historically outdone capitalist social system.

The main reason for the deficiencies of the development of our sociology in the past lies, to my opinion, in the insufficient theoretical preparation of some of our sociologists.

There is no Marxist sociology, nor can it be, outside or above historical materialism or scientific communism. Marxist sociology is an integral part of Marxism-Leninism and is linked by very narrow and complementary relations with the other social-scientific disciplines.

In this connection, it is necessary to keep under review the ideological inconsequence of some Czechoslovak sociologists and their shift to positions hostile to Marxism, to positions of positivism or neopositivism and empirism, and most frequently to a kind of confused conglomeration of Marxist elements and elements alien to Marxism.

Our tasks in the period to come may roughly be classed into the following three problem areas:

- Problems connected with the creative elaboration of Marxist-Leninist sociological theory. The fulfilment of this task is not necessarily connected with the research of social realities and with a consequential ideological orientation.
- Problems connected with the further training of cadres.
- Problems concerning the integration of scientific findings and the coordination of science.

I am sure that we have chosen the right way: it is based on the orientation and resolutions of the 14th Congress of the Communist Party of Czechoslovakia.